

MEDISCHE ABORTUS PROVOCATUS EN STRAFWET.

DOOR

E. J. BOK.

Hoever mag de medicus gaan met het opwekken van abortus? Dezen zin lichtte ik uit een bespreking, voorkomende in de 4e aflevering van den 2en jaargang van dit tijdschrift, handelende over een publicatie van Mr. Dr. P. van Heynsbergen en Dr. G. C. van Balen Blanken over het toenemend maatschappelijk euvel van den abortus criminalis, welk werkje werd gerecenseerd door Mr. Slingenberg. In hetzelfde nummer van „Mensch en Maatschappij” werd eveneens dit onderwerp besproken in een artikel van de hand van Dr. L. van der Hoeven.

Daar de in den aanhef van dit opstel geplaatste vraag mij reeds meermalen had bezighouden en mij reeds tevoren voor het groote sociale vraagstuk van den abortus provocatus van eminent belang was voorgekomen, kon ik niet nalaten, waar ik die in bovenbedoelde bespreking weer tegenkwam, haar als uitgangspunt te nemen voor een bespreking van het vraagstuk, zooals ik het zie.

Het verschijnsel van den toenemenden crimineelen abortus dan schijnt ontwijfelbaar vast te staan, ondanks verscherpte werking der strafwet sedert 1911. In beide genoemde studies wordt dit verschijnsel geconstateerd, besproken en betreurd, doch geen krachtig ingrijpende maatregel aanbevolen, zooveel ik zie, om het kwaad te beteugelen. Dr. van der Hoeven schrijft: „Wijziging der strafwet-artikelen schijnt mij dringend noodig,” maar hij zegt niet, in welken zin; wil echter al het tegenwoordige behouden. Mr. van Heynsbergen en Dr. van Balen Blanken willen de vrouw straffeloos stellen, wanneer zij zelve aangifte doet, of haar medicus daartoe machtigt. Of van deze wijziging veel effect te verwachten is, betwijfel ik sterk. Het lijkt mij een speculeeren op déloyaliteit ten opzichte van dengene, die haar „uit den brand” geholpen heeft en zal m.i. alleen dan tot het gewenschte doel kunnen leiden, wanneer er sprake mocht zijn van „uit den brand in den brand”, ik bedoel wanneer de vrouw hopeloos verknoeid is, en of in die omstandigheden haar straffeloosheid voor den rechter haar sterk zal beïnvloeden bij het al of niet afleggen van een bekentenis?

Naar mijne meening moet de beteugeling van het kwaad in eerste instantie gezocht worden in een indirecte beïnvloeding van het publiek. Men moet den *medischen* abortus nadrukkelijk straffeloos stellen, ergo ook de vrouw die haar vrucht door een medicus laat afdrijven. Dienovereenkomstig worde art. 298 S.R. gewijzigd als volgt: Niet toepasselijk zijn de artikelen 295 tot 297, wanneer de afdrijving geschiedt door een geneeskundige, te werk gaande in

de rechtmatige uitoefening van zijn beroep. En vraagt men dan, hoever mag de medicus gaan, dan zeg ik: zeer veel verder dan tegenwoordig vagelijk wordt aangenomen door te spreken van „om het leven der moeder te redden”. Ik zou hiervoor in de plaats willen stellen: om de gezondheid der moeder voor blijvende schade te behoeden. De medicus mag zoover gaan als zijn eigen geneeskundig inzicht en geweten hem voorschrijven, evenals op ieder ander gebied zijner werkzaamheid als geneeskundige en moet blijven buiten bemoeienis van de strafwet. Dit is mijn antwoord op de vraag aan het hoofd van dit opstel, en ik meen, dat in een zoodanige, m.i. juiste beantwoording de sleutel gezocht moet worden tot het openen van de mogelijkheid om tot grondige verbetering te geraken van den inderdaad désolaten toestand, waarin we blijkbaar meer en meer komen te verkeereren. Is het niet een fundamenteele fout van den wetgever om ten aanzien van een speciaal punt op het groote gebied der geneeskundige praktijk den medici een dreigenden vinger voor te houden met een waarschuwing van deze strekking: „En als jelui het hart hebt om daaraan mee te doen, dan zal ik het je nog een beetje erger inpeperen!” En op het schuchter antwoord van: „Maar het kan toch werkelijk noodig zijn”, buldert de wetgever er tegen in: „Ja, ja, dat is allemaal heel mooi, maar je onthoudt maar goed wat ik je gezegd heb!” In dien geest spreekt onze wet ontegenzeggelijk en door dien geest is de toestand hier en elders, zoo grondig ontwricht als maar mogelijk is. Waar den geneesheer door de officieele legislatuur de beheersching van een deel van zijn rechtmatig gebied uitdrukkelijk is ontzegd, woekeren hier als vanzelf de parasiteerende paddestoelen bij duizenden uit den grond in den vorm van een leger van aborteurs en afdrijfsters, die niet door scrupules of eerbied voor de wet zich laten weerhouden, vooral niet als er een zoo gemakkelijke en rijke buit te behalen valt. Aan den anderen kant worden jaarlijks tal van vrouwen slachtoffer van een soort kinderlijken schroom of laat ik zeggen verkeerde plichtsopvatting van goedwillende medici, die ten opzichte van de vraag, of abortus provocatus noodzakelijk is niet hun medisch weten, maar het wetboek raadplegen.

Artikel 298 had moeten luiden, zooals reeds gezegd: Vanzelfsprekend zijn de drie voorafgaande artikelen niet toepasselijk, wanneer de afdrijving geschiedt door een geneesheer in de rechtmatige uitoefening van zijn beroep. Zooals het artikel nu luidt, moèt dit wel een funesten invloed hebben. Ten eerste op het misdadigersgilde, dat zichzelf nog een soort aureool ziet toegedicht in vergelijking met de nog zwartere misdadigersziel van den abortus-opwekkenden medicus en er te driester om wordt; doch ook op de kunstbroeders, zoowel op de weinigen, die willens en wetens afdwalen van den „kunstgerechten” weg en fabelachtige sommen vorderen

van de benarde „patiënten” wegens het groote risico, alsook op de vele bonafide medici, op wie dit wetsartikel werkt als een gevaarlijke brandnetel, die men met terzijdestelling van alle verdere overwegingen moet trachten te vermijden.

Feitelijk kan ik artikel 298 dan ook niet anders beschouwen dan een officieele beleediging den medischen stand aangedaan. (Over vroedvrouwen en apothekers spreek ik niet; die hebben nooit abortus op te wekken). Zou men niet met evenveel of even weinig recht een wetsartikel kunnen maken, waarin de medicus die uit dwaling, onkunde of geldbejag aan een patiënt ten onrechte een appendix wegneemt, bedreigd wordt met de straf, gesteld op het moedwillig toebrengen van zwaar lichamelijk letsel + $\frac{1}{3}$ verhooging, omdat hij geneesheer is? Het onjuist uitoefenen der geneeskunst moet zeer zeker gegispst worden, doch is een zaak die binnen medischen kring worde beoordeeld en berecht. Hiervoor zullen medische eereraden of een medische overheidsdienst dienen te waken, die bij overtuigend gebleken misdadig opzet de zaak bij den strafrechter aanhangig kunnen maken. Zijn geneesheerschap houdt dan op den delinquent voor de toepassing der strafwet te beschermen.

Na aldus betoogd te hebben, dat de medicus als zoodanig voor de wet onstrafbaar behoort te zijn, kom ik terug op de vraag naar de juiste indicatiestelling voor het opwekken van abortus of liever gezegd: hoever mag de medicus gaan in het opwekken van abortus? Dan wensch ik ten eerste de vraag te stellen, waarop dient de behandeling van den medicus gericht te zijn? Op de verzorging der gezondheidsbelangen van de vrouw, de moeder, de echtgenoot uit het gezin, waarvan hij de vertrouwde raadsman is in alle kwesties, waarbij dat meest kostbare goed, de gezondheid zijner leden op het spel staat, of verzorgt hij den uitbottenden celknop, die zich door toevallige omstandigheden in de baarmoeder dier vrouw bevindt, wier gezondheidsstoringen door de woekering van dezen celknop worden verergerd. Ik spreek opzettelijk en terecht van een celknop, daar men een vruchtaanleg van nog geen maand oud toch bezwaarlijk als een zelfstandig menschelijk wezen of lid van het gezin kan aanmerken, al zal deze op den duur en onder ongunstige omstandigheden zich hiertoe kunnen ontwikkelen. Voorshands staat hij als levend wezen nog even ver verwijderd van een mensch als een mossel van een olifant of laat ik zeggen als een amphibie van een denkend mensch. Deze voorstelling van zaken is niet willekeurig opgesteld, doch past volkomen in het raam van de biogenetische grondwet van Haeckel. Een vrucht van nog geen maand oud is geen mensch, evenmin als een mola of een acephalus een mensch is; het is een parasiteerende levende substantie, waarvan op zichzelf beschouwd nog niemand met zekerheid kan zeggen, wat het worden zal. Het mensch-zijn treedt pas op als de eerste essentieel menschelijke eigenschappen zich begin-

nen te ontwikkelen, maar dan is het stadium der kiemspleten al eenigen tijd achter den rug.

Welnu, als deze rationeele opvatting juist is, moet dan, zooals Mr. van Heynsbergen en Dr. van Balen Blanken willen, de verwijdering van een zoodanige celwoekering uitsluitend geoorloofd wezen, wanneer deze het leven van het moederwezen in rechtstreeksch levensgevaar brengt? Is een ernstige beschadiging der gezondheid, waarbij gevreesd moet worden, dat algeheel herstel van levenskrachten na de teneinde gebrachte zwangerschap twijfelachtig zal zijn, hiervoor niet afdoende? Is het voorbeeld, dat Dr. van der Hoeven stelt op bl. 434 van vorengenoemd nummer van M. en M., waarbij hij het betreurt dat de medicus gedoemd zou zijn om lijdelijk aan te zien, dat het weerstandsvermogen eener moeder door zich telkens herhalende zwangerschappen langzaam en zeker wordt gesloopt, niet een duidelijk voorbeeld onzer verdwazing op dit gebied? „Hij (de geneesheer) kan niet anders handelen” zegt hij, „want onze wet kent geen sociale indicaties voor het opwekken van abortus.” Maar hier is geen sprake van sociale indicatie, maar van zuiver medische indicatie en het komt mij voor, dat de verderfelijke invloed op ons medisch denken door artikel 298 van ons wetboek hier wel zeer duidelijk wordt gedemonstreerd. Dat het met zoo'n voorbeeld voor oogen weemoedig stemmen moet, wanneer in de eropvolgende alinea door dr. v. d. Hoeven een geval wordt geschilderd van een gezonde welgestelde vrouw, die ondanks de zeer juiste weigering van haar huisdokter erin slaagt zich van de niet-gewenschte vrucht te ontdoen, is wel zeer begrijpelijk, doch ik voel hierin in de eerste plaats een aanklacht tegen ons medici, wier dogmatisch non-interventie-standpunt hen medeplichtig maakt aan dergelijk onrecht. Ik kan het niet helpen, maar ik zou het minder weemoedig vinden, wanneer de zwaar bezochte moeder van 10 kinderen, waarvan zoo even sprake was, het misdadig (?) initiatief vond, zich tot een aborteur te wenden en diensengevolge voor haar gezin behouden bleef, dan nu, waar de officieele wetenschap met gelatenheid haar langzamen ondergang wenscht aan te zien, en ik geloof dan ook niet, dat ik te veel zeg met te beweren, dat wij medici voor een niet onbelangrijk deel schuldig zijn aan de ondanks alles toenemende populariteit van geld afpersende, vaak de gezondheid verwoestende, slechts op eigen voordeel beluste, weezinwekkende quasi-deskundigen, door onze veel te ver gedreven beroepsscrupules op dit gebied. Het is waar, ik sta niet geheel en al objectief tegenover deze kwestie, maar ik geloof, dat mijn min of meer subjectief gekleurde gevoelens in deze eerder een voordeel dan een nadeel kunnen worden genoemd bij de motiveering van mijn standpunt. Mijn eigen jong gestorven moeder moesten wij kleuters verliezen een jaar, nadat een zesde weinig-levensvatbaar kindje geboren was in een tijds-

verloop van 7 jaren. Is het wonder, dat deze zwangerschap haar weerstand brak tegenover den aansluipenden vijand der long-tuberculose, die haar in korten tijd ten grave sleepte? Overdenk ik wat dit voor mij beteekend heeft (om van anderen niet te spreken), dan zou ik slechts dankbaarheid kunnen voelen tegen onverschillig wien, die deze laatste noodlottige zwangerschap bijtijds had opgeheven, al zou het mij tegen de borst stuiten, wanneer dit een aborteur in plaats van den hiervoor aangewezen medicus zou zijn geweest. Hetgeen trouwens op zichzelf bij een fijnvoelende vrouw wel haast ondenkbaar is.

En dit is nog het ergste van onze quasi-hooge beroepsopvatting, dat het juist de beste onder de vrouwen zijn, die door onze schuld ten onder gaan; de minder scrupuleuze vinden immers hun weg wel, zooals ook collega van der Hoeven redeneert. En zelfs dezen kan in vele gevallen geen blaam treffen. Wij medici zijn te blameeren, wanneer we de rechtmatige eischen van onze patiënten miskennen, hun rechtsgevoel onbevredigd laten door ze holklinkende wetsbepalingen voor te houden, die ook voor ons zelf geen overtuigingskracht bezitten.

Hoever mag de medicus gaan met het opwekken van abortus? Ik zou hierop willen antwoorden: de abortus provocatus is ook medisch verboden in die gevallen, waarbij de gezondheid van de moeder niet ernstig geschaad wordt of niet dreigt blijvend te worden geschaad. Wanneer dit wel het geval is, kan van redelijk medisch ingrijpen worden gesproken, hetgeen te gereeder zal kunnen geschieden, naarmate de zwangerschap in een jonger stadium verkeert, doch waartegen geen enkel stadium zich absoluut verzet. — Hoe men de vraag ook formeel wil beantwoorden, in algemeenen zin moet men als leidraad aannemen, dat de geneesheer nooit de gezondheidsbelangen van eene moeder ondergeschikt mag stellen aan het welzijn van een zich ontwikkelende vrucht. Hij moet het recht opvorderen om bij ernstige bedreiging der gezondheid eener moeder met onzekere kans op herstel, de zwangerschap op te heffen. Natuurlijk zal hij van zijn overwegingen tegenover de vrouw en haar echtgenoot rekenschap geven en tegen den wil van de vrouw zelf niets ondernemen (misschien moet ik zeggen: tegen hun wil). Tegenover de wet moet hij zich volkomen vrij voelen. Deze zal den medicus niet mogen hinderen in de op eigen overtuiging berustende uitoefening van zijn beroep, hetgeen de wet thans wel doet.

Tenslotte hoop ik aannemelijk te hebben gemaakt in bovenstaand betoog, dat een wetswijziging in hiervoren geschetsten zin tevens beschouwd mag worden voorshands te zijn het meest krachtige bestrijdingsmiddel van het steeds voortwoekerend kwaad van den abortus criminalis.